

Segumu izmantošana SALDO ĶIRŠU DĀRZOS

Ja izvēlas augstvērtīgas un ziemcietīgas šķirnes, veic atbilstošu potcelma un stādišanas attāluma izvēli, kā arī pareizi izveido un kopj vainagu, katru gadu var iegūt labas ķiršu ražas. Nemot vērā augļu augsto tirgus vērtību, izdevumi par seguma ierikošanu un ekspluatāciju noteikti atmaksāsies.

EDGARS RUBAUSKIS,
Latvijas Valsts augļkopības institūts

Pagaidām saldie ķirši no Latvijas augļkopju dārziem patērtājiem ir samērā maz pieejami. Trūkst pietiekami ziemcietīgu šķirņu ar kvalitatīviem augļiem, un ražas vākšana nebūt nav viegla. Arī augļu realizācijas laiks ir iss. Ne vienmēr iespējams visu izaudzēto ražu nogādāt līdz potenciālajam pircējam, jo to mēdz bojāt ne tikai kaitēkļi. Piemēram, nokrišņi augļu gatavošanās laikā izraisa augļu plaisāšanu un pūšanu. Arī kādā citā veidā mehāniski bojāti ķirši inficējas ar sēnu ierosinātām puvēm – tādām kā *Monilia* un *Botrytis*.

Latvijas Valsts augļkopības institūtā tiek pārbaudita šķirņu izturība pret plaisāšanu. Tomēr bieži vien šādām šķirnēm ir sliktākas

saimnieciskās īpašības. Tāpēc tiek turpināta saldo ķiršu selekcija, lai izveidotu ne vien pret augļu plaisāšanu izturīgas šķirnes, bet lai tās būtu ar lieliem, skrimšlaiņiem augļiem, kā arī pietiekami ziemcietīgas.

Latvijas Valsts augļkopības institūtā 1998. gada pavasarī iestādīts izmēģinājums ar šķirnēm 'Iput' un 'Krupnoplodnaja' uz potcelmiem Gisela 4, Gisela 5, Weiroot 154 un F 12/1. Stādišanas attālumi $4 \times 2,8$ m. Sākotnēji tika pētīta arī fertigācijas ietekme uz šo saldo ķiršu šķirņu un potcelmu augšanu un ražošanu.

Desmit gadus vēlāk (2008) pusē no izmēģinājuma tika ierīkota VOEN seguma sistēma, lai novērtētu tās efektivitāti. Lai segumus varētu uzklāt, veikta ķiršu vainagu ierobežošana gan augstumā, gan platumā, saglabājot piramīdveida formu. Tas tika veikts arī dārza daļā bez seguma. Segums ķiršu dārzā pirmo reizi tika uzklāts nākamajā, 2009. gada, pavasarī. Pētījumu projekta Augļu un ogu kultūru audzēšanas risku mazinošu inovatīvu tehnoloģisko risinājumu izstrāde un adaptācija Latvijas apstākļos ietvaros, izvērtēt VOEN segumu ietekmi, turpinājām no 2010. līdz 2013. gadam.

Pētījumu periodā augļu gatavošanās laikā nokrišņu daudzums svārstījās no 77 līdz 159 mm. Šajā laikā (jūnija otrā puse un jūlijs) Latvijā mēdz būt samērā lietains.

Kurš potcelms labāks?

Iegūtie rezultāti ļāva spriest, ka audzēšanai zem seguma nav piemērots potcelms

Pret vīrusiem jutīgi potcelmi:
Gisela 1, Gisela 4, Gisela 7,
Gisela 8, Gisela 10, Gisela 11,
Weiroot 10, Weiroot 13, Weiroot 53, Weiroot 154, Camil, LC 52, VSL 2.

Pret vīrusiem toleranti potcelmi: P. mahaleb, Gisela 5, Gisela 6, Inmil, Damiļ, Maxma 14, Maxma 60, PHL-A, PHL-B.

F 12/1, jo abām šķirnēm uz šī potcelma augums ir pārāk spēcīgs. Arī iegūtā raža abām šķirnēm uz šī potcelma bija mazāka nekā uz pārējiem potcelmiem. Savukārt potcelmi Gisela 4 un Weiroot 154 ražošanā nav ieteicami, jo nav izturīgi pret vīrusu izraisītām slimībām. Iegūtā raža uz tiem bija mazāka nekā ķiršiem uz potcelma Gisela 5. Arī citu valstu pētījumos potcelms Gisela 5 tiek atzīts par samērā labu maza auguma ķiršu potcelmu.

Izmēģinājumā Dobelē bija iespēja pārliecināties, ka spēcīga vainaga ierobežošana pilnražas periodā, lai to pakļautu segumu konstrukcijām, samazina iegūstamās ražas apjomu ne vien nākamajā, bet arī turpmākajos gados. Sevišķi spēcīga vainaga ierobežošana bija vajadzīga kokiem uz liela auguma potcelma F 12/1.

VOEN segumu sistēma saldo ķiršu dārzā.

VOEN seguma likšana uz konstrukcijām pavasarī pirms ziedēšanas ar speciāla pacēlāja palidzību.

Bojāto augļu daudzums saldo ķiršu šķirnēm 'Iputj' un 'Krupnoplodnaja' uz potcelma Gisela 5, 2013. gadā

Saplaisājuši ķirši.

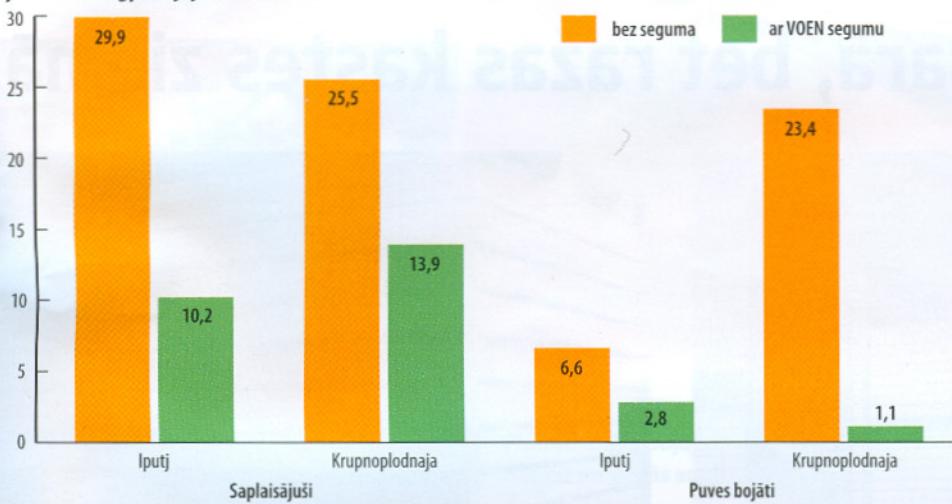

Puves bojāti ķirši.

Veseli augļi.

Šķirnes un augļu bojājumu veids

'Krupnoplodnaja'.

'Iputj'.

Pēc vainagu augstuma un platuma samazināšanas klājzari ar augzariņiem atjaunojās samērā lēni, tāpēc raža no koka pat trešajā gādā pēc apgriešanas bija gandrīz divreiz mazāka nekā pirms apgriešanas. Pirms vainagu samazināšanas vidēji nedaudz augstāka raža iegūta no šķirnes 'Krupnoplodnaja' kokiem. Pēc apgriešanas šī šķirne ātrāk atjaunoja klājzarus, tāpēc tā bija nedaudz ražīgāka par 'Iputj'. Ražošanas potenciāls straujāk atjaunojās kokiem uz maza auguma potcelmiem, sevišķi uz Gisela 5. Uz augļu lielumu potcelmu ietekme nav konstatēta ne pirms, ne pēc apgriešanas. Būtiska bija vienīgi šķirņu ietekme – gan pirms, gan pēc apgriešanas šķirnei 'Krupnoplodnaja' augļi bija lielāki.

Lielāki un kvalitatīvāki augļi

Labākus rezultātus varētu iegūt, ja segumu konstrukcija tikt ierikota jaunā šķiršu

Positīvi VOEN segums ietekmēja arī augļu lielumu abām šķirnēm uz potcelma Gisela 5, sevišķi šķirnei 'Krupnoplodnaja'. Šai šķirnei augļu vidējā masa no kokiem zem seguma bijusi par 1,6–1,9 g jeb 15–18% lielāka nekā bez seguma.

Segumu ierīkošana atmaksājās

Lai audzētu šķiršus uz maza auguma potcelma Gisela 5, noteikti jāieriko pilienveida apūdeñošana, kas nodrošinātu augsnē mitru mušu, kā arī tuneļus no sāniem vēlams (savienojot ar segumu sistēmu) aizklāt ar pretinsektu tīklu, kas var pasargāt no šķiršu mušas (ja vien tā jau nav tikusi šķiršu stādījumā) postijumiem, tāpat tas noderēs, ierobežojot strazdu un citu putnu nokļūšanu šķiršu dārzā.

Uzsverami ir arī atsevišķi papildu ieguvumi, ko dod seguma izmantošana:

- segumu sistēmas balstus var izmantot kā balstu sistēmas elementus, ja šķirši tiek audzēti uz maza auguma potcelmiem un veidoti slaidās vārpstas formā;

- ražu var vākt lietainā laikā.

Šādu segumu sistēmas izveide ir dārga. Vai ieguvumi atsver papildu līdzekļu ieguldījumus, tas ir rūpīgi izvērtējams, nēmot vērā katras saimniecības iespējas. Jāizvērtē ne vien ieguldījumi seguma sistēmas ierīkošanā, bet arī seguma uzlikšanas un noņemšanas izdevumi katru gadu, kas prasīs ne vien papildu izmaksas darbam, bet arī tehnikas iegādei vai nomai, kas nepieciešama šī darba veikšanai. Ja tiek iegādāts pacēlājs, to varēs izmantot koku vainagu veidošanai, ražas vākšanai ne tikai saldajiem šķiršiem vien.

Ja izvēlas augstvērtīgas un ziemcietīgas šķirnes, veic atbilstošu potcelma un stādināšanas attāluma izvēli, kā arī pareizi izveido un kopj vainagu turpmākajos gados, tiks iegūta bagātīga raža ne tikai pirmajos gados, bet arī visus turpmākos gados. Nēmot vērā augļu lielo tirgus vērtību, izdevumi noteikt atmaksāsies.

Kopš 2002. gada kompānija VOEN (Vācija) specializējusies segumu sistēmu izveidē kauleņkokiem un ogulājiem, lai pasargātu tos no spēcīga lietus, krusas un salnām. Segums izveidots arī kompānijas iepriekšējā šķiršu dārzos, ko izdevās apskatīt 2008. gadā. Sk. vairāk: www.voen.de. **a**

Raksts sagatavots ar ERAF projekta Nr. 2010/0317/2DP/2.1.1.1.0/10/APIA/VIAA/142 Augļu un ogu kultūru audzēšanas risku mazinošu inovatīvu tehnoloģisko risinājumu izstrāde un adaptācija Latvijas apstākļos atbalstu, iespējām un izpētīto, t.sk. piedaloties starptautiskā konferencē Bioloģiski audzētā augļu kvalitātes paaugstināšana, izmantojot genētiski iespējamo bioloģisko daudzveidību.